

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi
International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2023

4(2):18/26

Geliş Tarihi / Receive : 19.12. 2023

Kabul Tarihi / Accepted : 31.12. 2023

Kasımalı Bayalınov'un "Acar" Adlı Hikâyesinde Göç

Migration in Kasımalı Bayalınov's Story "Acar"

Oğuzhan YILDIRIM

Söz. Öğr. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türkçe Öğretimi
Uygulama ve Araştırma Merkezi

Cont. Lecturer Assist., Bolu Abant İzzet Baysal University, Turkish Teaching
Application and Research Center

E-mail: ogzhn1425@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0002-1083-3044

Atıf/Cite as: YILDIRIM, O. Kasımalı Bayalınov'un "Acar" Adlı Hikâyesinde Göç. *Trk Dergisi*, 4(2)

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Kasımalı Bayalınov'un "Acar" Adlı Hikâyesinde Göç

Kasımalı Bayalınov'un "Acar" Adlı Hikâyesinde Göç¹

Öz

Göç; bireyin ekonomik, siyasi ve savaş gibi sebeplerle bir yerden başka bir yere mesken arayışıyla yola çıkmasıdır. Bu sebeplerin belki de en acımasız ve hazine olanı savaştır. Savaş, insanın canına, malına, milli ve manevi değerlerine zarar gelmesi neticesinde gönlünü kendi topraklarında bırakarak, elden başka çare gelmezcesine başka coğrafyalara yelken açmasına sebebiyet verebilecek, tesiri yüksek bir olaydır. Türkistan'da yeni bir Rusya yaratmayı hedefleyen ve bu hedef doğrultusunda Türkistan'da bölünmüş olan topraklara Rusları yerleştiren Çarlık rejimi, yerel halka ikinci sınıf gözüyle bakmış ve yerel halka ekonomik ve mülk açısından ciddi sıkıntılar yaşatmıştır. Halka uygulanan baskılar, insanların takatinin kırılmasına ve göç etmelerine yol açmıştır. Bu bağlamda yurtlarını geride bırakan insanlar, yeni bir dünyaya ulaşmak üzere yola çıkmışlardır. Ancak tasavvur edilen yeni bir dünya, geride bırakılan dünyadan daha iyi olmayacaktır. Kırgızistanlı yazar Kasımalı Bayalınov'un "Acar" adlı öyküsü, göçün insan ve hayat üzerine tesiri açısından önemli bir vesika niteliğindedir. "Acar", Çağdaş Kırgız Edebiyatının sosyalist ve realist açıdan en başarılı nesir örneği kabul edilmektedir. Eser Kırgızca yazılmıştır ve ilk olarak 1928'de yayınlanmıştır. Kırgızlar, diğer Türkistan bölgesindeki Türk boyları gibi, tarih boyunca uzun ve badireli yollardan geçmişlerdir. 19. Yüzyılda Çarlık rejiminin yönetimi altında yaşamaya başlayan Kırgızlar, 1867 tarihinde Çarlık Rusyası'nın Türkistan'ı bölme niyetiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu niyetin ardı, Rusları o bölgelere yerleştirmek ve o topraklarla yeni Rusya oluşturmayı amaçlamaktır. Birinci Dünya Savaşı'na İtilaf Devletleri ile giren Rus Çarlığı, savaşta ciddi kayıplar vermesi sebebiyle Türkistan bölgesindeki Türkler silahaltına çağırılmıştır. Bu çağrıyı reddeden Türkler, 1916 yılında ayaklanmaya başlamışlar ve

¹ 7-10 Haziran 2022 tarihleri arasında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde gerçekleştirilen XI. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu'nda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Türkistan'ın diğer kısımlarına göç etmeye başlamışlardır. Türkler, Rus askerleri tarafından öldürülmeye başlanmıştır. Türklerin Ruslara direnişini ve mücadelesini gösteren bu olaya "Ürkün Olayı" denilmektedir. Bu çalışmada, Ürkün olayından yola çıkılarak ele alınan "Acar" adlı hikâye nezdinde göçün edebiyata yansımaları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Türkistan, Savaş, Acar, Kasımalı

Abstract

Migration; It is an individual's departure from one place to another in search of a dwelling for economic, political and war reasons. Perhaps the most brutal and sad one of these reasons is war. War is a highly influential event that can cause people to leave their hearts in their own lands as a result of damage to their lives, property, national and spiritual values, and cause them to set sail to other geographies as if there is no other remedy. In this context, people who left their homeland behind have set out to reach a new world. But a new world envisioned will not be better than the world left behind. The story of the Kyrgyz writer Kasımalı Bayalınov named *The Kyrgyz*, like the other Turkic tribes in the Turkestan region, have passed through long and difficult paths throughout history. Starting to live under the rule of the Tsarist regime in the 19th century, the Kyrgyz faced the intention of the Tsarist Russia to divide Turkestan in 1867. The reason behind this intention is to settle the Russians in those regions and aim to create a new Russia with those lands. The Russian Tsardom, which entered the First World War with the Allied Powers, caused serious losses in the war, so the Turks in the Turkestan region were called into arms. The Turks, who rejected this call, started to revolt in 1916 and started to migrate to other parts of Turkestan. Turks began to be killed by Russian soldiers. This event, which shows the resistance and struggle of the Turks against the Russians, is called the "Urkun Incident". In this

Kasımalı Bayalınov'un "Acar" Adlı Hikâyesinde Göç

study, the reflections of migration on literature will be discussed.

Keywords: Immigration, Turkistan, War, Adjar, Kasımalı

Giriş

Kasımalı Bayalınov, Sovyet Dönemi Kırgız Edebiyatı'nın nesir türündeki önemli yazarlarından biridir. Onun eserleri, nesir türünün oluşmasına ve gelişmesine önemli katkılar vermiştir. Yazarın pek çok türde eseri mevcuttur. Ancak "Acar" adlı uzun hikâyesi, onun en çok tanınan eseridir. "Acar", Çağdaş Kırgız Edebiyatının sosyalist ve realist açıdan en başarılı nesir örneği kabul edilmektedir. Eser Kırgızca yazılmıştır ve ilk olarak 1928'de yayınlanmıştır (Karkınlı, 2017, s.1-2).

Kırgızlar, diğer Türkistan bölgesindeki Türk boyları gibi, tarih boyunca uzun ve badireli yollardan geçmişlerdir. 19. Yüzyılda Çarlık rejiminin yönetimi altında yaşamaya başlayan Kırgızlar, 1867 tarihinde Çarlık Rusyası'nın Türkistan'ı bölme niyetiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu niyetin ardı, Rusları o bölgelere yerleştirmek ve o topraklarla yeni Rusya oluşturmayı amaçlamaktır. Birinci Dünya Savaşı'na İtilaf Devletleri ile giren Rus Çarlığı, savaşta ciddi kayıplar vermesi sebebiyle Türkistan bölgesindeki Türkler silahaltına çağırılmıştır. Bu çağrıyı reddeden Türkler, 1916 yılında ayaklanmaya başlamışlar ve Türkistan'ın diğer kısımlarına göç etmeye başlamışlardır. Türkler, Rus askerleri tarafından öldürülmeye başlanmıştır. Türklerin Ruslara direnişini ve mücadelesini gösteren bu olaya "Ürkün Olayı" denilmektedir (Köylü, 2016, s.1).

Türkistan'da gerçekleşen işgal hareketleri, Çarlık Rusya'sı ile başlayıp Sovyet Rusya ile devam etmiştir. Bu hareketin temel amacı, bölgece kalıcı bir kültürel, sosyal, etnik ve dini değişim meydana getirmektir. Çarlık Rusya Dönemi'nde Ruslaştırma ve Hıristiyanlaştırma olarak adlandırabileceğimiz bu girişim, Sovyetler Dönemi'nde değişime uğrayarak Ruslaştırma ve Sovyetleştirme olarak

şekillenmiştir. Zaruri olarak gerçekleşen göçlerin temelinde bu hususlar yer almaktadır (Kundakçı, 2019, s.2).

Türkistan diyarında gerçekleşen işgal hareketlerinin yerli halkı göçe sürüklemesi, geri dönülmez bir yolun ilk adımlarıdır. Rus Çarlığının işgal ettiği topraklar üzerine inşa ettiği kaleler ve Rusya içlerinden gelen göçmenler ile verimli araziler ele geçirilmeye çalışılmıştır. Sömürgeci ve kapitalist bir ruhla hareket eden bu işgal, toprakları hızlıca ele geçirmek ve daha az sorun ve direnişle karşılaşmak için halkın öz kimliğini yok etme, diğer bir deyişle Ruslaştırma/Hıristiyanlaştırma politikasını beraberinde getirmiştir. Bu sebeple göç, tek çözüm olarak Türkistan halkının zihninde belirlemiştir (Kapağan, Bacaklı, 2020, s.4).

Türklerin ata yurtlarını bırakıp Çin'e kaçma istekleri, aslında Kırgızlar için soykırımdan kurtulma anlamına gelmektedir. Çünkü Çarlık Rusya'sı, kaçma girişiminde bulunan Türklerin canlarına kıymaya niyetlidir. Türklerin Çin'e kaçı, çok da beklendiği gibi olmamıştır. Hem dönemin sonbahar olması hem de halkın erzağının az olması, göçü güçleştiren etkenlerden bazılarıdır. Bir bölgeye yerleşen insanlar, yiyecek ve odun bulamamalarının ardından anne ve babasını kaybeden çocukları satarak para alma ve başka yerlere göçe devam etmeye mecbur kalmışlardır (Mayramgül, 2014, s.8).

Türkistan, bu zorlu dönemden geçerken Rusya'da Şubat Devrimi meydana gelmiştir. Çarlığın yıkılması, Türkistan halkı açısından tüm ülkenin sosyal ve ulusal anlamda bir yenilenme meydana geleceğinin habercisi olmuştur. Bu bağlamda, yerli halkın düşüncelerinde de birtakım değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Ruslara karşı bağımsızlık fikrini savunan cemiyetler oluşmaya başlamıştır (Yavuz, Topsakal, 2020, s.11-12).

Kasımalı Bayalınov'un "Acar" Adlı Hikâyesinde Göç

Hikâyenin baş karakteri olan Acar adlı kız, bu çocuklardan sadece biridir. Yazar Kasımalı Bayalınov, o dönemde yaşamış ve halkla beraber Çin'e kaçmış bir Kırgız Türkü'dür. Kasımalı'nın sevdiği bir kızın zengin bir aileye satılması ve o dönem Kırgızistan'dan Çin'e gelen ailelerin karınlarını doyurabilmek için çocuklarını satmaları, Kasımalı'nın "Acar" adlı hikâyesinin doğmasına sebep olmuştur bir bakıma. Kısacası "Acar", Kasımalı'nın hayatının anlatıldığı biyografik bir eserdir (Kasımalı, 2014, s.1).

"Acar, milli ayaklanmaya (Ürkün'e) kadar evin biricik çocuğu olarak hiç kötülük görmeden, el üstünde tutularak büyür. Halk ayaklanır. Çüy bölgesinin insanları Konur-Ölün, Ala-Baş gibi yerlere gelip yerleşirler. Manaplar, Çarlık Rusya'sı ile mücadele etmek için her evden birer kişi askere alınsın diye karar çıkarırlar. Bu askerliğe Acar'ın babası Aytkulu da davet edilir." (Kasımalı, s.3)

Aytkulu bu karara itiraz etmek ve askere gitmemek için manabın evinde gelir. Aytkulu, evde tek kızı olduğu için onu bırakamayacağını, daha çok kişiye sahip ailesi olanların askere gönderilmesini ister ancak manaptan şiddetli bir tepki alır. Aytkulu'nun diğer ailelerden kasti zengin olan Alımkul'dur. Alımkul, manabın akrabasıdır ve aynı zamandan zengin olduğu için askere gönderilmediği aşikardır (Kasımalı, 2014, s.3)

Halkın içinden daha çok mazlum ve fakir olanların askere gönderilmesi, sosyal adaletsizliğin çarpıcı bir örneğidir. Hikâyenin bu kısmında Acar'ın babasının askere gönderilmesi, Acar'ın ve ailesinin karşılaşacağı zorlukların sadece başlangıcıdır.

Aytkulu'nun askere gitmesinin ardından ölüm haberi gelir ve o sırada halk göç etmeye başlamış vaziyettedir. Elinde ne var ne yok sırtlanan insanlar, yeni bir dünyaya yelken açmaya yeltenmişlerdir. Acar ve annesi Batma da bu kervanın içerisinde.

"Halk Turpan'a ulaştı. Sonra her tarafa dağıldılar. Batma Kozubek ile beraber Turpan'da kaldı. İkinin de elinde hiçbir şey yoktu. Batma'nın

elindeki tek öküzü de geçitte ölmüştü. Kozubek'in koyunları, kuzuları vardı, onlar da geçitte telef oldular. Şimdi ne yapacaklar? Kozubek işlerini yapma şartıyla Turpanlı Sabitakun'un at ahırını kiraladı. Ahır, penceresiz ve kapısızdı. Tam tepesinde bir insanın sığabileceği kadar bir deliği vardı. At tezeği kokan, rutubetli bir ahır. Başka çare yok. Kapı olarak bir keçeyi kapattılar altına saman döşediler ve Batma ile beraber orada yaşamaya başladılar." (Kasımalı, 2014, s.8)

Acar ve annesi Batma'nın hikâyesi, bu kısımda daha çileli bir hal almaya başlamıştır. Mevsimin kış olması, odunların ıslanması ve yiyecek alınamaması, işleri daha da içinden çıkılmaz duruma getirmiştir.

"- Allah'ım benim gibi yetimin duasını kabul et! Annemin iyileşmesini sağla! diye gözyaşları içinde dua ediyordu. Gece gündüz uyumadan annesinin yanından ayrılmadı. Ancak Acar'ın duaları kabul olmadı. Batma lal oldu. Acar ağlayarak annesinin başını kaldırıp "Canım anneciğim, gözlerini aç! Uyan! Ben sensiz ne yapacağım! Bir şey de! diyordu. Batma gözlerini yavaş yavaş açtı, kızına bakıp bir şey demek istedi "A..caa...r" dedi. Fakat sonunu getiremedi. Son nefesini aldı. Öldü." (Kasımalı, 2014, s.10)

Hastalığının ardından Acar'ın annesinin vefat etmesi, Acar'ı derinden etkilemiştir. Hikâyenin geri kalan kısmında Acar, yetim olması sebebiyle diğer zor durumda olan bir aile tarafından zengin birine satılmıştır. Acar, çok zor şartlar altında yaşadığı yeni evinden kaçmıştır ve Kırgız Türklerinin bulunduğu Kakşaal'a doğru yola çıkmıştır. Ancak yolda beklemediği vaziyetlerle karşılaşmış, açlık ve susuzluğun etkisiyle halsiz düşmüş ve kurtlara yem olarak özgürlük yolunda hayata veda etmiştir.

Sonuç

Kasımalı Bayalınov'un Acar'ı, o dönem yaşamış tüm genç erkek ve kızın kaderiyle eşdeğerdir. Özgürlük için çıkılan yol, sonsuzluğa açılmıştır ve pek çoğu hayata küçük yaşta veda etmiştir. Acar, sadece Kırgızistan'ın değil tüm Türk coğrafyasının ortak bir kederidir. Yazar Kasımalı, bu hikâye ile Çarlık Rusya'sının baskılarının ne derece zalim olduğunu ve

Kasımalı Bayalınov'un "Acar" Adlı Hikâyesinde Göç

akıl almaz sonuçlar doğurduğunu gözler önüne serer. Göç, bir milletin türlü baskılara karşı yeni bir hayata yelken açmasının adıdır. Ancak göç edilen mekân, geride bırakılan yurttan ne derece yeğdir, tartışılır. Göç temasının edebiyata yansımalarının Kırgız Çağdaş Nesri üzerinde ne derece olduğunu gösterilmesi bakımından bu çalışma, aynı zamanda "Acar" adlı hikâye ile gerçekçi bir vesika mahiyetine ışık tutmaktadır.

Kaynakça

- Bayalınov, K. (2014). *Acar (Uzun Hikâye)*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 0, Sayı: 53, S. 1-16.
- Dıykanbayeva, M. (2014). *1916 Yılındaki Kırgız Millî Mücadelesi: Ürkün*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3, S. 112-126.
- Kapağan E., Bacaklı Y. (2020). *Alaş Orda Dönemi Kazak Edebiyatında Aydınlanma ve Millî Bilincin Yeniden İnşası*, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2 S. 501-510.
- Karkınlı, R. (2017). *Kasımalı Bayalınov'un "Acar" Adlı Uzun Hikâyesinde Halk Kültürü*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 2, Cilt: 6, S. 1028-1042.
- Köylü, M. (2016). *Ürkün: Bir Katliam Öyküsü*. Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries), Cilt: 11, Sayı: 2, S. 117-141.
- Kundakçı, M. (2019). *Kırgız Kültüründe Sovyet Eğitimi Kaynaklı Bir Ötekileşme Sorunu: Aşım Cakıpbekov'un "Sagin" Adlı Hikayesi Örneği*. Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences, Yıl: 6, Sayı: 41, S. 330-340.

Yavuz, F; Topsakal, İ. (2020). *1916 Ayaklanmasında Kırgızlar ve Ürkün*. Türk Dünyası Araştırmaları, Cilt 125, Sayı 247, S.335-346.

“Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi”
“International journal of Humanities and Art”
[trk dergisi/2023]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:4
Sayı/Issue:2